

בנייתה של רחל

הרב ישראל אריאל

בהפטרות יום שני של ראש השנה הנהיגו חכמים לקרוא בספר ירמיה (לא א): 'פה אָמַר ה' מִצָּא חֵן בְּמַדְבַּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב' ולא נתפרש מדוע נבחרה הפטרה זו דווקא?

אולם דומה, שהדברים מתבארים על פי מה שאמרו חז"ל (ראש השנה י, ב): 'בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה'. מכאן מתבאר סדר הקריאות בחג, שכן, לפיכך נקבעה קריאת התורה וההפטרות בסדר המקובל, זאת, להזכרת הפקידה של האמהות שרה ורחל בבנים, וכן פקידת חנה: ביום ראשון של ראש השנה קוראים – 'וה' פקד את שרה כאשר אמר'. באותו יום קוראים בהפטרה 'ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים' כדי להזכיר את פקידת חנה. לאור האמור, היה מן הראוי, שביום שני של ראש השנה יקראו את פרשת פקידת רחל. אולם חז"ל רצו להזכיר דבר חשוב נוסף הנוגע ליום זה, שכן, בראש השנה ראוי להזכיר את עקידת יצחק שנעקד על פי מסורת חז"ל ביום זה (ראה את המקורות במחזור המקדש לראש השנה פרק ט) וכמובא בתפילה: 'ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור'.

לפיכך קבעו חז"ל להזכיר את פקידת רחל בהפטרה. רחל אמנם נזכרת בכמה מקומות בבניאים, אך חז"ל בחרו בפרק המראה, שרחל היא אם לכל בית ישראל ולא רק אם לשני בניה – יוסף ובנימין, ככתוב: 'פה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינְנִי. והקב"ה מבטיח לה, כי עתידה היא ל'הפקד' בשוב כל בניה לארצם ולגבולם, ככתוב: 'כֹּה אָמַר ה'! מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ נָאָם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ נָאָם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם'.

להבנת ההבטחה לרחל, מן הראוי לדייק בפסוקים ולהבחין בכפילות: 'יש שכר לפעולתך' ו'יש תקוה לאחרייתך'. כפילות נוספת: 'ושבו מארץ אויב', 'ושבו בנים לגבולם', זאת למה?

אולם דומה, שיש כאן רמז לשתי צורות של שיבת הבנים ארצה, יש כאלה הבאים לא מתוך חיבת הארץ אלא משום שצר להם בארצם, מרדיפות, משחיטות ומאנטישמיות, על אלה אומר הנביא: 'יש שכר לפעולתך, וקול בכיך נשמע בשמים, והקב"ה דואג להניס את בניך מארץ אויב אל הארץ – גם את אלה שאינם דבקים באהבת הארץ ובקדושתה.

אך אם תשאל רחל: מה הברכה שבהבאת יהודים על כרחם ארצה? מוסיף הנביא ואומר: 'יש תקוה לאחרייתך', היינו: הכל מוביל להשגת היעד והמטרה של עם ישראל בארצו, וכדברי ירמיה (כט, ב): 'לְתֵת לְכֶם אַחֲרֵית וְתִקְוָה' (וכן איוב ח, ז. בדברו על מטרת האדם אומר: 'וְאַחֲרֵיתֶךָ יִשְׁעָה מְאֹד'). וממשיך ירמיה: אמנם יש בנים כאלה שכל ענינם זו הבריחה מארץ אויב, אך יש בנים שענינם אינו הבריחה וההצלה, אלא ההשתוקקות לארץ מצד עצמה, וגם אם יש שקט בגלותם, כל ימיהם הם נכספים לעלות לארץ הקודש להסתופף בצל השכינה, ולקיים בגופם את המצוות התלויות בארץ. על אלה אומר הנביא: 'ושבו בנים לגבולם!'

כעין זה כבר אמר הרב קוק זצ"ל, על הפסוק: 'מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם', שיש יהודים העולים ארצה, שהם בבחינת – 'כעב תעופינה', היינו, כמו שענן נישא על כנפי הרוח הדוחפת אותו אל אשר תחפוץ, כך גם יהודים אלה, משבאה רוח של שנאה, הרי הם 'מתעופפים' כעב קל מארצם כדי להציל את עורם. מאידך גיסא, יש יהודים שהם בבחינת 'כיונים אל ארובותיהם': מה היונה הזו גם אם יצאה מן הקן – לעולם שואפת היא לשוב אליו חזרה, ואפילו הגלו אותה למרחקים תמיד תשתוקק לשוב אל מעון בן זוגה – כך ישראל, שומרים הם על קשר מתמיד עם הארץ ועם ה'קני' – עם המקדש, וכך, אם טוב להם בארץ גלותם אם לאו הכיסופים מושכים אותם והרי הם עולים ברינה לארץ ישראל.

זו גם זכותה של רחל, שבכיייתה, תפילתה וכיסופיה לבניה, הם המשמרים את הקשר העמוק בין הקן והגוזלים הרכים, וגם לאחר דורות רבים הבנים קשורים לארץ. אין לך, אפוא, 'פקידה' גדולה מזו, שבנים לאחר דורות נמשכים בעבותות אהבה לארצם, ומשתוקקים לשוב למעונם ומכורתם.